

ФІНАНСИ І БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

УДК 336.61:378.4

<https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-2-61-7>

Л.В. Юрчишена,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця (Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-5904-0758>

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті здійснено аналіз наукових підходів до комплексної оцінки стійкості університетів, виявлено епізодичність досліджень в науковій спільноті, їх відмінність щодо набору індикаторів та методик оцінки серед науковців Китаю, Великобританії, Індії, Латвії, Болгарії, Австрії, України.

Розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки фінансової стійкості університетів із використанням бального методу, статичного та динамічного підходів. Інтегральна методика передбачає трикритеріальний підхід: перший – контингент (масштаб), що включає шість показників, які демонструють зміну контингенту за державною та контрактною формою навчання, коефіцієнт забезпеченості НПП здобувачами, рівень бюджетних асигнувань і приватного фінансування на 1 здобувача, видатки на оплату праці на 1 здобувача; другий – грошові потоки, що представлені чотирма показниками: коефіцієнт загальної та абсолютної ліквідності, подушка абсолютної ліквідності та фінансова подушка; третій – доходи і витрати, включає показники, що характеризують зміну доходів, їх диверсифікацію, рівень доходів на 1 здобувача і викладача, частку маржинального доходу, співвідношення доходів і витрат, коефіцієнт покриття доходами постійних витрат. Методика інтегральної оцінки фінансової стійкості університетів апробована на прикладі ЗВО України за статичним і динамічним підходами, для кожного з яких визначено індекс значущості критеріїв, граничні межі, рекомендовані та середні значення показників, відповідно до яких запропоновано оцінку. Визначено максимальну кількість балів інтегрального показника і запропоновано, відповідно до отриманого значення показника, фінансову стійкість університетів поділяти на чотири типи: стабільна (41–50 балів); нормальна (31–40 балів); ризикова (21–30 балів); кризова (20 і менше балів). Кожен із типів фінансової стійкості критеріально обґрунтований та є інструментом прийняття тактичних та стратегічних рішень університетським менеджментом.

Ключові слова: фінансова стійкість, інтегральна оцінка, граничні межі, бальний метод, університет, заклади вищої освіти

JEL classification: I22, I23, C130

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нестійкість розвитку вищої освіти посилює проблематику фінансової стійкості університетів, що пов'язана із зовнішніми драйверами, такими як нестійкість інституційного забезпечення, зміна підходів до фінансування, наслідки кризи

Covid-19, війна, міграція населення за кордон, руйнація матеріально-технічної бази закладів вищої освіти (ЗВО), зниження платоспроможності населення, психологічний стан співробітників тощо. Університетський менеджмент системно стикається з проблемами у сфері фінансів, що пов'язано із скороченням бюджетного фінансування та недостатнім рівнем приватного, зростанням вартості вищої

освіти, обмеженням щодо диверсифікації доходів за рахунок додаткових освітніх послуг. Разом з тим впродовж останніх двох років війна розширила можливості залучення коштів від міжнародних проєктів, грантів тощо.

За таких умов університетський менеджмент повинен застосовувати дієві інструменти запобігання та протистояння кризі, гнучкі інструменти трансформації тактичних і стратегічних цілей, адаптуватися та діяти в умовах невизначеності, забезпечуючи відновлення і розвиток ЗВО. Усі ці процеси пов'язані з фінансовою складовою, тому наразі важливо мати дієвий інструмент оцінки інтегрального показника фінансової стійкості університетів. На нашу думку, парадигма фінансової стійкості університетів базується на здатності університету: формувати позитивний фінансовий простір; створювати ціннісні пропозиції з урахуванням запитів часу; забезпечувати зростання і диверсифікацію доходів, раціональний розподіл ресурсів; підтримувати ліквідність та платоспроможність; гнучко і швидко реагувати на виклики часу. При цьому можна виокремити ключові критерії формування фінансової стійкості – контингент, грошові потоки, доходи і витрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Методологічний інструментарій оцінки фінансової стійкості університетів досліджено в науковій спільноті досить епізодично, що супроводжується відмінними підходами до набору показників. Так, індійські науковці К. Ганеш, Д. Свамі, У. Шайк [1] досліджують фінансову стійкість через показники власного капіталу, диверсифікацію доходів, частку адміністративних витрат у сукупних витратах, операційний прибуток, коефіцієнт операційної маржі. Проте включення до показників фінансової стійкості власного капіталу є досить дискусійним і більшою мірою доцільним для приватних ЗВО.

В основу методики оцінки фінансової стійкості університетів Шотландії [2] закладено структуру доходів, відношення доходу до запозичень та інших показників, показник відношення доходу до запозичень, ліквідність, платоспроможність і кредитоспроможність. Такий підхід характеризує здатність університету мати достатні обсяги ліквідних коштів для забезпечення поточної фінансової стійкості, проте не враховує вплив зміни контингенту та якісні показники діяльності. Досліджуючи фінансову стійкість вищої освіти Великобританії, Д. Попов, А. Айсард [3] пропонують використовувати п'ять ключових показників, таких як чиста ліквідність, необмежені резерви відносно доходу, відношення чистих активів до витрат, відсоток зовнішніх запозичень у доходах, відсоток профіциту в доходах. Відповідно до такого підходу визначено верхній і нижній кuartилі фінансової вразливості університетів за кожним із показників, проте це не дає можливості здійснити комплексну оцінку.

Інтегральний підхід оцінки фінансової стійкості за бальною методикою апробувала З. Черностана [4] на прикладі приватних університетів Латвії. Дана методика базована на статичному підході, що включає чотири групи показників (ліквідність, коефіцієнти активності, фінансової стійкості та прибутковості), які в сукупності містять одинадцять показників. Такий набір показників, на нашу думку, є прийнятним для приватних ЗВО, проте для державних є дискусійним.

Стійкість розвитку університетів через призму наукових показників досліджують китайські вчені Z. Cheng, T. Xiao, C. Chen, X. Xiong [5], вони пропонують тривимірну систему оцінювання: сталий тренд науково-дослідної діяльності; ефективність досліджень та стійкість науково-дослідних внесків. При цьому визначають низьку ефективність використання ресурсів, зокрема людських і фінансових,

та необхідність нарощувати здатність університетів протистояти зовнішнім чинникам. Y. Geng, N. Zhao [6] розробили комплексний індекс оцінювання БЕ сталого розвитку вищої освіти, що включає економічні показники, показники результативності, ефективності, капіталу, доходів і рівності. Здійснили просторовий і часовий аналіз взаємозв'язку між параметрами сталого розвитку вищої освіти та побудували модель координації зв'язку, довели її ефективність для вимірювання ефективності вищої освіти. Китайські науковці акцентують увагу на тому, що індекси оцінювання є багатовимірними з репрезентативними індикаторами, проте можливе їх ігнорування через обмежений доступ до інформації. Похибки досліджень пов'язані з відмінними умовами функціонування університетів, зокрема їх місцем розташування. Китайські дослідники Y. Geng, H. Zhu, N. Zhao, Q. Zhai [7] для оцінки фінансової стійкості пропонують концепцію 7E (*англ. expenditure, existence, efficiency, effectiveness, economy, equity, and equality*), що включає як часові, так і просторові показники витрат, існування, ефективність, результативність, економія, власний капітал і рівність. Концепція 7E містить сім аспектів та 28 індикаторів, що дає можливість оцінити стійкість вищої освіти комплексно, поєднуючи кількісні та якісні показники, вхідні та вихідні результати наукових досліджень, викладання та економічних показників. Перевагами такої концепції є інтегрована структура оцінки, врахування цілей сталого розвитку, простота та зрозумілість індикаторів оцінки та їх інформаційна доступність. Попри те, що дана методика апробована у ЗВО Китаю, вона може бути дієвою для оцінки стійкості вищої освіти інших країн з урахуванням специфіки їх розвитку.

Болгарські науковці П. Бояджієва, П. Ільєва-Трічкова [8] пропонують індекс оцінювання вищої освіти, базований на чотирьох концептуальних підходах, що враховують 14 показників: перший – доступність як здатність людей отримати

доступ до вищої освіти та отримати вигоду від неї (показники: випускники віком 30–34 роки, індекс рівності освіти, валовий коефіцієнт охоплення, випускники вищої освіти віком 20–29 років на 1000 населення); другий – доступність відносно інституційних та індивідуальних ресурсів; третій – доступність з позиції вартості вищої освіти у відношенні до фінансових засобів і підтримки, що отримують студенти; четвертий – соціальна відповідальність, тобто залучення різних стейкхолдерів до надання та фінансування вищої освіти, в тому числі соціально незахищених верств населення. Неоднозначні оціночні значення індексу обумовили проведення кластеризації і здійснення типології країн з позиції суспільного блага.

Австралійські вчені К. Тран, Р. Віллано [9] оцінюють ефективність діяльності закладів вищої освіти з позиції ефективності їхніх структурних підрозділів, при цьому відзначають, що фінансова ефективність є вищою порівняно з академічною. Доводять, що зростання кількості студентів, місцезнаходження університету та централізоване управління впливають на фінансову ефективність закладу.

Фінансову стійкість українських університетів в період Covid-19 досліджують О. Капустіна, Ю. Петленко, А. Рижов, Г. Харламова [10]. Вони визначають, що її рівень в коротко- і середньостроковому періоді залежить від обсягів фінансування загального та спеціального фондів, при цьому висувають парадигму, що оцінка фінансової стійкості керівництвом університету має здійснюватися в доларах, тому що результати фінансування в гривнях є лінійними. Проте такий підхід є досить дискусійним, адже бюджетне і приватне фінансування університетів не прив'язане до іноземної валюти, тому зміна валютного курсу обмежує фінансові можливості ЗВО, проте не може бути застосоване для розрахунку розміру фінансування. На нашу думку, доцільно було б скоригувати обсяги фінансування

ЗВО на індекс інфляції та оцінити її вплив на фінансову стійкість.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Критичний погляд на методологічні підходи до оцінки фінансової стійкості університетів вітчизняними та іноземними вченими свідчить про неоднозначність вибору методів, критеріїв та показників, які базуються на публічній або управлінській інформації про діяльність закладів вищої освіти, що обмежує можливість проведення аналізу зовнішніми стейкхолдерами. Відсутність єдності підходів та системності досліджень щодо методичного обґрунтування інтегральної оцінки фінансової стійкості університетів потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є методологічне обґрунтування та практична апробація інтегральної оцінки фінансової стійкості університетів на основі бального методу з використанням статичного і динамічного підходів. Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання: визначити критерії та показники інтегральної оцінки фінансової стійкості університетів; розрахувати граничні межі, рекомендовані та середні значення показників, що включені в інтегральний показник за статичним та динамічним підходами; обґрунтувати підходи до визначення бальної оцінки для досліджуваних критеріїв; обґрунтувати типи фінансової стійкості університетів відповідно до значення інтегрального показника; оцінити фінансову стійкість українських університетів за авторською методикою інтегральної оцінки.

У процесі дослідження використано такі методи: метод наукового дослідження – для узагальнення підходів вітчизняних та зарубіжних вчених до комплексної оцінки стійкості закладів вищої освіти; статичний і динамічний – для розрахунку граничних значень інтегрального показника та апробації методики оцінки на прикладі університетів України; метод систематизації та групування – для вибору

критеріїв та показників, що включені в інтегральний показник; експертний метод – для визначення бальної оцінки показників; метод візуалізації – для представлення результатів інтегральної оцінки ЗВО України; індукції та дедукції – для визначення типів фінансової стійкості.

Інформаційною базою є дані з Єдиної державної електронної бази з питань освіти [11] на 01.10 звітного року, фінансова інформація та звіти ректорів, що оприлюднені на сайтах ЗВО. До вибірки включено 35 ЗВО, відмінні за типами (класичні, політехнічні, педагогічні, економічні та ін.), масштабами та місцем розташуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Гіпотетично фінансова стійкість закладів вищої освіти залежить від показників, що характеризують динаміку доходів, їх диверсифікацію, рівень доходів стосовно здобувачів, викладачів, масштаб (контингент), витрати тощо. В основу методики розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості університетів закладено бальний метод, що апробовано на підставі порівняльного й динамічного підходів, що дасть можливість оцінити ступінь зміни їх фінансової стійкості. Інтегральний показник включає три критерії: контингент (масштаб), доходи і витрати, грошові потоки (див. табл. 1).

Зазначені критерії включають ключові показники фінансової стійкості ЗВО, такий набір показників, на нашу думку, є найбільш прийнятним, проте залежно від інформаційної бази та мети оцінки може змінюватися. Методика розрахунку показників, що включені до інтегрального показника, була запропонована в попередніх дослідженнях [12; 13]. Показники та критерії бальної інтегральної оцінки: тенденції, рекомендовані значення, граничні межі показників та бальну оцінку наведено в табл. 1. Рекомендовані значення визначено експертним шляхом із

Таблиця 1

Критерії бальної інтегральної оцінки фінансової стійкості ЗВО за статичним підходом

Критерій / показник	Тенденції / рекомендовані значення	Середнє значення	Min _i	Max _i	Оцінка		
					max	med.	low
1. Контингент (масштаб) – 4 бали (max=24 бали)							
1.1. Темп приросту контингенту, бюджет	\uparrow ≥ 0	0,02	-0,17	0,15	4	2	0
1.2. Темп приросту контингенту, контракт	\uparrow ≥ 0	0,12	-0,26	0,65	4	2	0
1.3. Видатки на оплату праці на 1 здобувача	\downarrow ≥ 31000	33568	13725	118575	4	2	0
1.4. Середній рівень бюджетних асигнувань на 1 здобувача	\uparrow ≥ 68670	71086	47171	118575	4	2	0
1.5. Середній рівень приватного фінансування на 1 здобувача	\uparrow 23954	25722	12789	64029	4	2	0
1.6. Коефіцієнт забезпеченості НПП здобувачами	\uparrow >13	15	9	37	4	2	0
2. Грошові потоки – 3 бали (max=12 балів)							
2.1. Коефіцієнт загальної ліквідності	\uparrow ≥ 3	3,9	1,0	13,2	3	1,5	0
2.2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	\uparrow $\geq 2,6$	3,3	0,6	9,9	3	1,5	0
2.3. Подушка ліквідності (абсолютної)	\uparrow >0	42956912	-7072572	212117760	3	1,5	0
2.4. Фінансова подушка	\uparrow $\geq 0,3$	0,16	0,02	0,56	3	1,5	0
3. Доходи і витрати – 2 бали (max=14 балів)							
3.1. Темп приросту доходів	\uparrow >0	0,05	-0,19	0,24	2	1	0
3.2. Співвідношення доходів і витрат університету	\uparrow >1	1,02	0,8	1,2	2	1	0
3.3. Індекс диверсифікації доходів ННІ(DI)	\uparrow $\leq 0,56$	0,57	0,5	0,7	2	1	0
3.4. Середній рівень доходів університету на 1 здобувача	\uparrow ≥ 55144	57696	29577	100411	2	1	0
3.5. Середній рівень доходів університету на 1 викладача	\uparrow ≥ 610836	630234	449664	1032063	2	1	0
3.6. Частка маржинального доходу в доходах університету	\downarrow $\geq 0,3$	0,27	0,1	0,4	2	1	0
3.7. Коефіцієнт покриття доходами постійних витрат	\uparrow $\geq 3,8$	4,2	2,0	8,4	2	1	0
Загальна кількість балів					50	25	0

Джерело: авторська розробка.

врахуванням граничних показників (min-max) та середнього їх рівня за 2022 р. Максимальне значення інтегрального показника за сукупністю показників – 50 балів. Експертним методом для кожної групи показників визначено індекс значущості: контингент – 4 бали, грошові

потоки – 3 бали, доходи і витрати – 2 бали. Якщо значення показника виходить за межі середнього по вибірці університетів або рекомендованого значення, то оцінюємо даний показник максимальним балом по групі; показники, що знаходяться в межах середнього і рекомендованого –

середнім, нижче рекомендованого – нуль. Для розрахунку граничних значень застосовано динамічний підхід щодо визначення середнього і рекомендованого значення та статичний (за 2022 р.) для оцінки граничних меж min–max, а також рекомендованих значень таких показників, як: видатки на оплату праці на 1 здобувача, середній рівень бюджетних асигнувань на 1 здобувача, середній рівень приватного фінансування на 1 здобувача, середній рівень доходів університету на 1 здобувача і викладача. Зазначені показники змінюються з врахуванням зміни рівня заробітної плати НПП, вартості навчання, тому не можуть бути базою для порівняння і визначення фінансової стійкості ЗВО.

Відповідно до накопиченої суми балів пропонуємо фінансову стійкість ЗВО умовно поділити на такі чотири типи:

стабільна (41–50 балів): всі показники знаходяться в межах середнього або рекомендованого значення, діяльність ЗВО характеризується позитивними темпами приросту контингенту, доходів як за бюджетним, так і приватним фінансуванням, в т. ч. в розрахунку на 1 викладача і здобувача, забезпечує формування позитивного фінансового простору за рахунок профіциту, що дає можливість накопичувати кошти на рахунках, формувати фінансову подушку на рівні не менше 30%, вчасно погашати поточні фінансові зобов'язання, формувати прийнятну для ЗВО диверсифікацію доходів;

нормальна (31–40 балів): більшість показників знаходяться в межах рекомендованих значень, діяльність ЗВО характеризується позитивними темпами приросту контингенту, більшою мірою за бюджетною формою навчання, що обумовлює зростання бюджетного фінансування і в цілому доходів, індекс диверсифікації доходів знаходиться на рівні рекомендованого значення або вище, рівень доходів в розрахунку на 1 викладача, здобувача, а показники ліквідності знаходяться на рівні вище

середнього / рекомендованого значення; фінансова подушка на рівні 15–30%;

ризикова (21–30 балів) – більшість показників знаходяться нижче рекомендованих значень, діяльність ЗВО характеризується неоднозначними позитивними темпами приросту контингенту за бюджетною і контрактною формою навчання, що не завжди забезпечує зростання доходів в розрахунку на 1 викладача, здобувача, індекс диверсифікації доходів знаходиться на рівні рекомендованого значення або нижче, є проблеми з ліквідністю ЗВО, спостерігається скорочення коштів на рахунках, як наслідок фінансова подушка менше 15 %;

кризова (20 і менше балів) – показники знаходяться нижче рекомендованих значень, діяльність ЗВО характеризується епізодичним зростанням контингенту, переважно за контрактною формою навчання, незначним приростом доходів, дефіцитом коштів, часто зростанням видатків на оплату праці на 1 здобувача, значенням індексу диверсифікації доходів нижче середнього, недостатнім рівнем доходів на 1 здобувача, викладача, низьким рівнем ліквідності та незначним залишком коштів на рахунках; фінансова подушка на рівні менше 15 %.

Результати інтегрального показника за бальною оцінкою для досліджуваних ЗВО України в 2022 р. наведено на рис. 1.

Діяльність ЗВО в 2022 р. не є стабільною, нормальна фінансова стійкість притаманна шести університетам (ДВНЗ «УжНУ», Сумський державний університет, ВНТУ, НУ «Одеська політехніка», КПІ імені Ігоря Сікорського, Університет митної справи та фінансів, НУБІПУ), п'ятнадцять ЗВО мають ризикову фінансову стійкість та дванадцять – кризову (рис. 1). Статичний підхід дає можливість оцінити фінансову стійкість ЗВО за звітний період, проте не визначає тенденції їх зміни в динаміці. Тому даний підхід доцільно застосовувати для оцінки діяльності ЗВО у звіті ректора, але для забезпечення релевантних результатів абсолютні значення і їх

граничні значення розраховуються за даними періоду, що аналізується.

Взаємозалежність і узгодженість показників бальної інтегральної оцінки фінансової стійкості університетів доцільно перевірити на підставі динамічного підходу, що передбачає врахування тенденції їх зміни за 2017–2022 рр. (табл. 2), деякі показники розраховані як середнє значення по ЗВО для згладжування

коливань відносно періоду. Якщо середнє значення показника від’ємне, то для отримання максимальної оцінки застосовується рекомендоване значення, для середньої значення ≥ 0 . Максимальний бал присвоюється більшому значенню із показників рекомендоване або середнє.

Результати розрахунків інтегрального показника фінансової стійкості ЗВО за 2017–2022 рр. наведено на рис. 2.

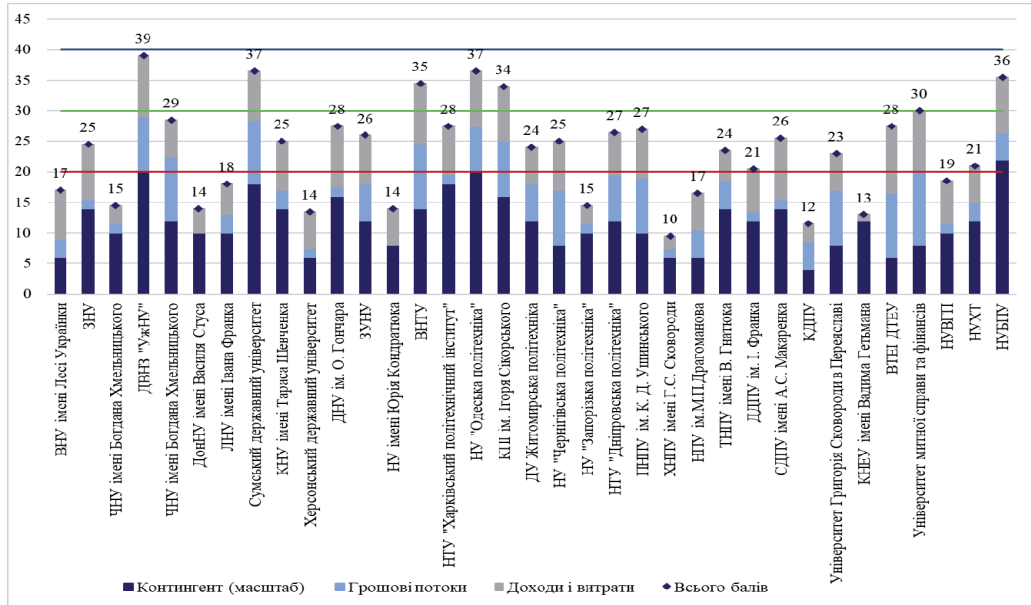


Рис. 1. Інтегральний показник оцінки фінансової стійкості ЗВО

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 2

Критерії бальної інтегральної оцінки фінансової стійкості ЗВО за динамічним підходом

Критерій / показник	Тенденції / рекомендоване значення	Середнє значення	Min _i	Max _i	Оцінка		
					max	med.	low
1. Контингент (масштаб) – 4 бали (max=24 бали)							
1.1. Темп приросту контингенту, бюджет	↑ ≥0	-0,19	-0,70	0,29	4	2	0
1.2. Темп приросту контингенту, контракт	↑ ≥0	0,16	-0,41	1,83	4	2	0
1.3. Темп приросту видатків на оплату праці на 1 здобувача	↓ <0,4	0,78	0	1,21	4	2	0
1.4. Середній рівень приросту бюджетних асигнувань на 1 здобувача	↑ >45111	57062	33161	91849	4	2	0
1.5. Середній рівень приросту приватного фінансування на 1 здобувача	↑ >16081	21624	10539	55986	4	2	0
1.6. Темп приросту коефіцієнта забезпеченості НПП здобувачами	↑ >0	0,20	-0,39	0,95	4	2	0

Закінчення табл. 2

Критерій / показник	Тенденції / рекомендоване значення	Середнє значення	Min _i	Max _i	Оцінка		
					max	med.	low
2. Грошові потоки – 3 бали (max=12 балів)							
2.1. Приріст коефіцієнта загальної ліквідності	↑ ≥0	0,74	-1,00	5,12	3	1,5	0
2.2. Приріст коефіцієнта абсолютної ліквідності	↑ ≥0	1,51	-0,70	16,88	3	1,5	0
2.3. Приріст подушки ліквідності (абсолютної)	↑ ≥0	-1,75	-95,58	17,63	3	1,5	0
2.4. Приріст фінансової подушки	↑≥1	1,96	-0,6	19,92	3	1,5	0
3. Доходи і витрати – 2 бали (max=14 балів)							
3.1. Темп приросту доходів	↑>0	0,63	1,44	-0,14	2	1	0
3.2. Середнє співвідношення темпів приросту доходів і витрат університету	↑ >1	0,17	-0,14	3,96	2	1	0
3.3. Середній індекс диверсифікації доходів ННІ(DI)	↑ ≤0,56	0,56	0,46	0,70	2	1	0
3.4. Темп приросту доходів університету на 1 здобувача	↑ >1	0,58	-0,02	1,68	2	1	0
3.5. Темп приросту доходів університету на 1 викладача	↑ >1,5	1,0	0,18	1,98	2	1	0
3.6. Темп приросту частки маржинального доходу в доходах університету	↓ ≥0,3	-0,05	-0,56	1,18	2	1	0
3.7. Середній коефіцієнт покриття доходами постійних витрат	↑ ≥3	3,85	1,97	6,00	2	1	0
Загальна кількість балів					50	25	0

Джерело: авторська розробка.

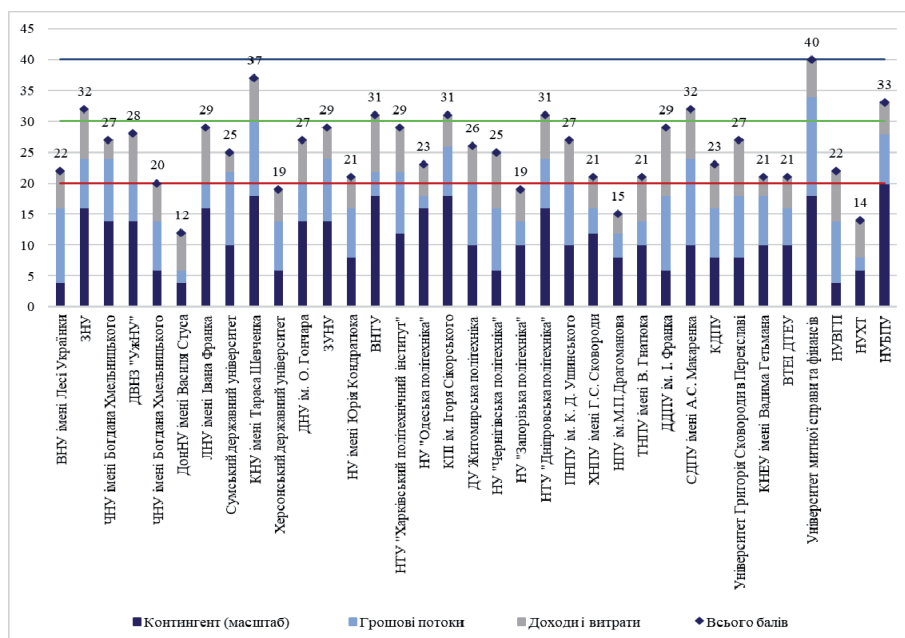


Рис. 2. Інтегральний показник оцінки фінансової стійкості ЗВО відповідно до динамічного підходу за 2017–2022 рр.

Джерело: розраховано автором.

Відповідно до запропонованої бальної методики розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості визначено, що з врахуванням тенденцій зміни і середньої зміни показників жоден із ЗВО не має стабільної фінансової стійкості, що пояснюється значними коливаннями контингенту як за бюджетною, так і контрактною формою навчання, зміною їх структури; в більшості ЗВО є переважання приватного фінансування, яке не повною мірою покриває витрати на надання освітніх послуг, тому необхідне співфінансування з інших джерел. Як наслідок, скорочення доходів, залишку коштів на рахунках, збиткова діяльність тощо. Разом з тим вісім університетів (Запорізький національний університет, КНУ імені Тараса Шевченка, ВНТУ, КПІ імені Ігоря Сікорського, НУ «Дніпровська політехніка», СДПУ імені А.С.Макаренка, Університет митної справи та фінансів, НУБПУ) демонструють нормальний рівень фінансової стійкості, при цьому чотири (ВНТУ, КПІ імені Ігоря Сікорського, Університет митної справи та фінансів, НУБПУ) – як за результатами статичного, так і динамічного підходу.

Ризикова фінансова стійкість притаманна для 22 ЗВО, при цьому десять з яких мають гранично низький бал 20–23 і при незначних коливаннях показників можуть перейти в зону кризових ЗВО. Кризова фінансова стійкість характерна для п'яти ЗВО (ДонНУ імені Василя Стуса – 12 балів, НУХТ – 14 балів, НПУ імені М.П. Драгоманова – 15 балів, Херсонський державний університет і НУ «Запорізька політехніка» по 19 балів). Така ситуація обумовлена скороченням контингенту більше ніж 60% по всіх

ЗВО, крім НУ «Запорізька політехніка». Характерним для них є порушення рівня ліквідності, зменшення коштів на рахунках, а також низький рівень або від'ємні тенденції інших показників, що включені в інтегральну оцінку фінансової стійкості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Запропонована бальна оцінка інтегрального показника фінансової стійкості є одним з інструментів прийняття рішення щодо визначення, коригування стратегії університету та забезпечення стратегічної фінансової стійкості. Дана методика дає можливість оцінювати результати діяльності університетів не автономно, а порівняно з іншими ЗВО, які можуть бути як подібні, так і відмінні щодо обсягів та умов функціонування, порівнювані щодо типу (наприклад, стосовно класичних ЗВО) – або регіональні, чи провідні ЗВО. Апробовані методики бальної оцінки інтегрального показника фінансової стійкості, базовані на статичному та динамічному підходах, є прийнятними для практичного застосування в ЗВО і залежать від мети оцінки. Найбільш доречним, на нашу думку, за даного набору показників є статичний підхід, який доцільно розраховувати для кожного періоду дослідження, виявляти діапазон розбіжності та вектори переходу з однієї зони фінансової стійкості в іншу.

Подальші дослідження спрямовані на розробку та практичну апробацію методичного підходу інтегрального показника фінансової стійкості університету, що враховує вагові коефіцієнти та згладжує ефект масштабу.

Список використаної літератури

1. Ganesh, K.T., Dr S. Swami Doss, Shaik, M.U. Financial Sustainability: A Model to Govern the Non-Profit Organization. *International Journal of Business and Administration Research Review*. 2015. Vol. 3, Issue. 10. P. 242–246. URL: <http://admin.ijbarr.com/downloads/0708201540.pdf> (дата звернення: 02.06.2023).

2. The Financial Sustainability of Colleges and Universities in Scotland – Review Report. *SFC Publication*. 20 October 2020. 32 p. URL: https://www.sfc.ac.uk/web/FILES/corporatepublications_sfccp052020/Financial_Sustainability_Analysis_report.pdf (дата звернення: 02.06.2023).

3. Popov, D., Isard, A. UK higher education and Covid-19: implications for social mobility. *Frontier Economics*. URL: <http://www.frontier-economics.com/uk/en/news-and-articles/articles/article-i7594-covid-19-the-21-universities-most-at-risk/> (дата звернення: 10.06.2023).
4. Cernostana, Z. Measuring financial sustainability of private higher education institutions. *Engineering for rural development*. 2018. P. 1173–1178. doi: 10.22616/ERDev2018.17.N343
5. Cheng, Z., Xiao, T., Chen, C., Xiong, X. Evaluation of Scientific Research in Universities Based on the Idea of Education for Sustainable Development. *Sustainability*. 2022. Vol. 14(4). P. 2474. doi: 10.3390/su14042474
6. Geng, Y., Zhao, N. Measurement of sustainable higher education development: Evidence from China. *PLOS ONE*. 2020. Vol. 15(6). P. e0233747. doi: 10.1371/journal.pone.0233747
7. Geng, Y., Zhu, H., Zhao, N., Zhai, Q. A New Framework to Evaluate Sustainable Higher Education: An Analysis of China. *Discrete Dynamics in Nature and Society*. 2020. Vol. 2020. 14 p. doi: 10.1155/2020/6769202
8. Boyadjieva, P., Ilieva-Trichkova, P. From conceptualisation to measurement of higher education as a common good: challenges and possibilities. *Higher Education*. 2019. Vol. 77, no. 6. P. 1047–1063. doi: 10.1007/s10734-018-0319-1
9. Tran, C.D.T., Villano, R.A. Financial efficiency of tertiary education institutions: A second-stage dynamic network data envelopment analysis method. *The Singapore Economic Review*. 2021. Vol. 66, no. 05. P. 1421–1442. doi: [10.1142/S0217590818500133](https://doi.org/10.1142/S0217590818500133)
10. Kapustian, O., Petlenko, Y., Ryzhov, A., Kharlamova, G. Financial sustainability of a Ukrainian university due to the COVID-19 pandemic: A calculative approach. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. Vol. 18, no. 4. P. 340–354. doi: 10.21511/imfi.18(4).2021.28
11. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. Кількість здобувачів вищої, фахової передвищої освіти: веб-сайт. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/educators/> (дата звернення: 05.07.2023).
12. Юрчишена, Л.В. Методологічний підхід до оцінки поточної фінансової стійкості закладів вищої освіти. *Економіка і організація управління*. 2022. № 4. С. 96–108. doi: 10.31558/2307-2318.2022.4.11
13. Юрчишена, Л.В. Вплив показників масштабу на фінансову стійкість університету: методичний та практичний аспект. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 129–138. doi: 10.31649/ins.2022.4.129.138

References

1. Boyadjieva, P., Ilieva-Trichkova, P. (2019). From conceptualisation to measurement of higher education as a common good: challenges and possibilities. *Higher Education*, vol. 77, no. 6, pp. 1047–1063 doi: 10.1007/s10734-018-0319-1 (in Bulgaria).
2. Cernostana, Z. (2018). Measuring financial sustainability of private higher education institutions. *Engineering for rural development*, pp. 1173–1178 doi: 10.22616/ERDev2018.17.N343 (in Latvia).
3. Cheng, Z., Xiao, T., Chen, C., Xiong, X. (2022). Evaluation of Scientific Research in Universities Based on the Idea of Education for Sustainable Development. *Sustainability*, vol. 14 (4), pp. 2474 doi: 10.3390/su14042474 (in China).
4. Ganesh, K., Swami, D., Shaik, U. (2015). Financial Sustainability: A Model to Govern the Non-Profit Organization. *International Journal of Business and Administration Research Review*, vol. 3 (10), pp. 242–246. Available at: <http://admin.ijbarr.com/downloads/0708201540.pdf> (Accessed 2 June 2023) (in India).

5. Geng, Y., Zhao, N. (2020). Measurement of sustainable higher education development: Evidence from China. *Plos One*, 15(6). doi: 10.1371/journal.pone.0233747 (in China).

6. Geng, Y., Zhu, H., Zhao, N., Zhai, Q. (2020). A New Framework to Evaluate Sustainable Higher Education: An Analysis of China. *Discrete Dynamics in Nature and Society*, 14. doi: 10.1155/2020/6769202 (in China).

7. Kapustian, O., Petlenko, Y., Ryzhov, A., Kharlamova, G. (2021). Financial sustainability of a Ukrainian university due to the COVID-19 pandemic: A calculative approach. *Investment Management and Financial Innovations*, 18(4), 340-354. doi: 10.21511/imfi.18(4).2021.28 (in Ukrainian).

8. Popov, D., Isard, Alex. UK higher education and Covid-19: implications for social mobility. *Frontier Economics*. Available at: <http://www.frontier-economics.com/uk/en/news-and-articles/articles/article-i7594-covid-19-the-21-universities-most-at-risk/#> (Accessed 10 June 2023) (in English).

9. *Reiestr subiektiv osvithoi diialnosti. Kilkist zdobuvachiv vyshchoi, fakhovoi peredyshchoi osvity* [Register of subjects of educational activity. The number of graduates of higher, professional pre-higher education]. Available at: <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/educators/> (Accessed 24 June 2023) (in Ukrainian).

10. The Financial Sustainability of Colleges and Universities in Scotland – Review Report. *SFC Publication*. Issue Date: 20 October 2020. Available at: https://www.sfc.ac.uk/web/FILES/corporatepublications_sfccp052020/Financial_Sustainability_Analysis_report.pdf (Accessed 2 June 2023) (in English).

11. Tran, C.D.T., Villano, R.A. (2021). Financial efficiency of tertiary education institutions: A second-stage dynamic network data envelopment analysis method. *The Singapore Economic Review*, vol. 66, no. 05, pp. 1421–1442 doi: [10.1142/S0217590818500133](https://doi.org/10.1142/S0217590818500133) (in Australia).

12. Yurchyshena, L.V. (2022). *Metodolohichnyj pidkhid do otsinky potochnoi finansovoi stijkosti zakladiv vyschoi osvity* [Methodological approach to the assessment of the current financial stability of higher education institutions]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia* [Economics and organization of management], no. 4, pp. 96–108 doi: 10.31558/2307-2318.2022.4.11 (in Ukrainian).

13. Yurchyshena, L.V. (2022). *Vplyv pokaznykiv masshtabu na finansovu stijkist' universytetu: metodychnyj ta praktychnyj aspekt* [The influence of indicators of scale on the financial sustainability of the university: methodological and practical aspects]. *Innovation and Sustainability*, no. 4, pp. 129–138. doi: 10.31649/ins.2022.4.129.138 (in Ukrainian).

INTEGRAL ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF UNIVERSITIES

Liudmyla Yurchyshena, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia (Ukraine).
E-mail: l.yurchyshena@donnu.edu.ua

<https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-2-61-7>

Keywords: *financial stability, integral assessment, marginal limits, point method, university, institutions of higher education*

JEL classification: *I22, I23, C130*

University management systematically faces the problem of objectively assessing the financial stability of higher education institutions (HEIs). This challenge arises due to the influence of external drivers, including the instability of institutional support, changes in approaches, reductions in budget funding, the consequences of the Covid-19 crisis, war, population migration abroad, destruction of the

material and technical base of HEIs, a decrease in the solvency of the population, and the psychological status of employees.

In the paradigm of this study, the financial stability of universities is investigated as their ability to form a positive financial space, create value propositions considering time demands, ensure income growth and diversification, rational distribution of resources, maintain liquidity and solvency, and respond flexibly and quickly to the challenges of the time.

The purpose of the article is to methodologically justify and practically implement the integral assessment of the financial stability of universities based on the point method, utilizing both static and dynamic approaches.

The information base of this study comprises data from the Unified State Electronic Database on Education as of October 1 of the reporting year, financial information, and rectors' reports for the years 2017 to 2022, which were published on the websites of the Higher Education Institutions. The sample includes 35 HEIs of Ukraine, varying in types (classical, polytechnic, pedagogical, economic, and others), scale, and location.

The main results of the study are as follows:

- a three-criterion approach to determining the integral indicator of financial stability: the first criterion is contingent (scale), encompassing indicators demonstrating changes in student numbers according to public and private forms of education, the ratio of teacher supply to applicants, the level of budget allocations and private financing per student, and expenses for wages per student; the second criterion is cash flows, represented by liquidity indicators and a financial cushion; the third criterion is income and expenses, including indicators characterizing the change in income, their diversification, the level of income per 1 student and teacher, the share of marginal income, the ratio of income and expenses, the coefficient of coverage of fixed expenses by income;

- the method of calculating the integral indicator of financial stability based on static and dynamic approaches was justified and tested using the example of 35 HEIs in Ukraine;

- four types of financial stability of universities were established according to the maximum value of the integral indicator: stable (41–50 points), normal (31–40 points), risky (21–30 points), and crisis (20 or fewer points).

The method of calculating the integral indicator of financial stability of universities proposed in the article is a tool for making tactical and strategic decisions by university management.

Одержано 11.02.2024.